

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 21 Mart 1929

Sayı: 121

Ruhiyatta Buhran

Bnndan kırk iki sene evvel «Leipzig» darülfünununda iftitahî nutkunu irat ederken Wilhelm Oswald her ilmin geçirdiği tekâmül safahatını şu şekilde anlatmıştı: «Bir ilmin meydana gelmesi tıpkı bir toprak kıt'asının teşekkülüne benzer. İlk zamanlarda en yüksek tepeler münferit adalar gibi suların üstünde belirirler, sanki bu adalar arasında hiç bir irtibat yok gibidir. Halbuki yavaş yavaş, sular çekildikçe derinden derine mevcut olan ittisal gözükmeye başlar. İlim sahasında da böyledir. Bidayette münferit ilimcezirleri arasındaki cehil okyanusunda muhtelif sistemlerin kayıkları bata çıka dolaşır, bunlar namahdut gözüken ufuklara doğru uzaklaşırlar, yahut müspet ilim kayalıklarına çarparak parçalanırlar. Fakat yavaş yavaş yeniden yeniye adalar meydana çıkarlar, bunlardan bazıları birleşirler. Her şeyden ziyade şuna eminiz: Sathî bakışla aralarında irtibat olmadığını zannettiğimiz ilim mıntıkaları, okyanusun adacıkları gibi, derinden derine birbirine bağlıdırlar.»

Bu teşpih du gün her şeyden ziyade ruhiyata yakışır. Zira bu ilmin bu gün erişmiş olduğu tekâmül derecesinde görüyoruz ki ihtiva eylediği muhtelif mesai sahaları arasında zahiren hiç bir irtibat yok gibidir. Lâkin derine doğru baktığımız vakit müşterek bir zeminin mevcut olduğunu anlarız.

Viyana Darülfünununda Ruhیات Enstitüsü reisi Pr.Dr. Karl Bühler «Ruhیاتın buhranı» - Die Krise der psychologie- unyaniyle yazdığı bir kitapta şimdi muhtelif memleketlerde birbirlerinden

müstakil olarak ilerlemeye çalışan ruhiyat sistemlerinin birleşmesi meselesi ile meşgul oluyor. Pr. Bühler şu kanaattadır ki, bu muhtelif ruhiyat taharrileri müşterek bina için lüzumlu olan malzemeyi teşkil ederler. Demek ki ruhiyatın bu günkü buhranı bir inhilale değil, belki, bir inkişaf ve terakkiye alâmettir.

On dokuzuncu asrın sonuna kadar ruhiyat tetkiklerinde az çok bir vahd t görülüyordu, muhtelif âlimlerin mesaisi arasında bir ahenk var gibi idi, inkişaf muvazı hatlar üstünde vukua geliyordu. Sonra, yavaş, yavaş, müstakil taharri merkezleri teşekkül etmeğe başladı. Bunların kullandıkları usuller, takip ettikleri gayeler tamamen başka başkadır. Bilhassa dört meslek ehemmiyetli surette göze çarpıyor.

Bunlardan birincisi Amerikada doğmuş ve büyümüştür. Zaten ilk bakışta insana sanki amerikalı ruhunun has mahsulü imiş tesirini verir. Amerikalı hemcinsinin ruhuna henüz nüfuz etmek imkânını bulmamıştır. İnsanın düşündüğü, hissettiği, istediği şeyler, «Behaviorist» denilen etvar ve mişvar ruhiyatçısını alâkadar etmez. Ona göre tetkik edilmesi lâzım gelen cihet soukluk, sıcaklık *ihşasları*, haz ve elem *ihşasları* değil; belki insanın bu mıntıbalara karşı aksülamelleridir. Muayyen şerait tahtında diğer insanlarda veya hayvanlarda bilfiil müşahede edebildiğimiz şeyler ilmî tetkikın mevzuunn teşkil etmelidir, yoksa kendi ruhî ahvalimize kıyasen başkalarında mevcudiyetini *farzettığımız* şeyler değil. Bu ifratlı dereceye vardırılmış olan afakî

usul bilhassa çocuk ve hayvan ruhiyatında kullanılıyor.

İkinci meslek Fıransızlar tarafından ehemmiyetli görülmektedir; insanın ruhî ahvalinin her şeyden evvel bir cemiyet içinde yaşadığı nazarı dikkate alınarak tetkik edilmesini ister. Strasburg darülfünununda müderris Blondel gibi âlimler bu yolda kıymetli tetkikler ortaya koymuşlardır. Levy-Brühl'ün eserlerini de bu sırada zikretmek mümkündür. Maatteessüf, bu sonuncu profesör müstesna, diğer bütün fransız mütefekkirlerin bu sahedeki neşriyatı başka memleketlerde henüz nazarı dikkati celbetmiyor. Yalnız Levy-Brühl'ün eserlerinden bazıları almancaya tercüme edilmiştir. Bunu da gene Viyanalı bir profesöre, Jerusalem'e medyunuz.]

Üçüncü istikamet ikinci ile akrabadır, daha ziyade Almanyada rağbet bulmuştur. Bunn «Geisteswissenschaftliche psycholygie» denebilir. Bu mesleğin de hareket merkezi enfüsî şuur değildir. Oda afakî bazı taharri usullerini kullanmak ister. Hemcinsimizi tanımak için kendi ruhumuzu tarasut altında bulundurmamak elvermez, lâzım gelen sây başkadır, insan ruhunun afakî mahsullerini tetkik sâyidir. Bir mahsul olarak nefsten ayrılmış olan her şey: edebiyat, güzel san'atlar, ilim eserleri, lisan, örf, hukuk, tarih, biyografyalar, otobiografyalar ilh... ruhiyatçı için en mükemmel taharri mevzularını teşkil ederler. Büyük feylosofların meydana koydukları «weltanschauung» yani dünya görüşleri, vazilerinin şahsiyetile mukayyet addedildikleri nispette bu tetkikat sahesine dahildirler.

Türkiyat Enstitüsü'nün Son Neşriyatı

Mesaisiyle, bilhassa mesaisi-nin sistematik ve metodik olması haysiyetiyle Türkiye ilim hayatına şeref bahşolan Köprülüzade Mehmet Fuad'ın en mühim eserlerinden biri ve belki birincisi, Türkiyat Enstitüsü' dür. Avrupadaki emsali arasına endişesiz çıkarılabilecek bir kıymette olduğuna hiç şüphe olmıyan Türkiyat Mecmuasının, şimdiye kadar çıkmış olan iki cildi memleketimizin yüzünü ağartan ciddi ve ilmi mesai mahsulleridir. Türkiyede şahsî tettebbü çıkırını açmak için senelerce gençliği irşat eden Ziya Gökalp, mümtaz talebesinin bu eserini görebilseydi mefkûresinin tahakkukuna doğru en kat'î bir adım atıldığını anlardı. Köprülüzadenin realist zekâsı, Türkiyede şimdiye kadar basit ve perakende yollarda dolaşan türkoloji faaliyetini, pek müspet bir ilim şehrahına isal etti.

Türkü ve Türklük âlemini tanımak için en salim işin Türk tarihini tettebbü etmek olduğunu pek iyi takdir eden Mehmet Fuat, bu mühim mes'elenin indî sözlerden kurtulması icap ettiğini gördü. Türk tarihine dair esas-sız terkipler ve asılsız tamimler yapmağa yanaşmıyarak, istikbalde meydana konacak otantik hükümler için, menbalar ve vasıtalar hazırlamaya başladı. İşte Türkiyat Enstitüsünün bu seneki neşriyatı şu ilmi mülâhazanın neticesi olarak meydana çıkmıştır. Bu neşriyat bunlardır:

- 1 — Bezmü rezm
- 2 — Elkavaninülkülliye lizabtil-lügatittürkiyye
- 3 — Osmanlı imparatorluğu-nun kuruluşu
- 4 — Bektaşilik tetkikleri
- 5 — Divanı türkiî basit
- 6 — Maniler

Bezmü rezm —. Farisî lisanıyla yazılmış olan bu eser

meşhur Türk şair ve hükümdarlarından Kadı Bürhanettin'e ait hüsusi bir tarihtir; fakat dolayısıyla on dördüncü asrın son nısfındaki Anadolu vukuatına ait çok mühim malûmatı ihtiva eder. Müellifi Aziz ibni Erdeşiri İsterabadî dir. Avrupada hiç bir kütüpanede nüshasına tesadüf edilmeyen bu çok mühim kitabı neşretmekle, Türkiyat Enstitüsü ilim ve türkcülük âlemlerine pek büyük bir hizmet etmiş oluyor. Bezmü rezmi İstanbul kütüpanelerindeki nüshalardan dikkatle istinsah ve sonra tab'ına nezaret eden Muallim Kilisli Rifat Efendidir. Köprülüzade Mehmet Fuat Bey de eser ve muhtevasiyle müellifi hakkında bir başlangıç kaleme almıştır.

Elkavaninülkülliye lizabtil-lügatittürkiyye, on beşinci asır da arapça olarak meçhul bir adam tarafından kaleme alınmış küçük bir eserdir. Yegâne nü-

Bu tetkikler neticesinde bazı ruhi enmuzeçlerin tasnifi mümkün olabilir, nazariyatçı tipi, cemiyet üzerine nüfuz eden adam tipi, iktidar adamı tipi, güzelliği ruhi hayatına merkez yapan kimsenin tipi, ilâh...

Dördüncü sistem, bütün bu evelkilerin haricinde kalan enfüsî tahassusat âlemine teveccüh eder, bu «Erlebnispsychologie» yani duyduklarımızın psikolociyasıdır. Mekteplerde okuduğumuz ve hâlâ okuduğumuz ruhiyatın büyük kısmı bundan ibarettir. İdrak, tasavvur, tefekkür, his, irade bahislerini hatırlamak kâfidir. 1890 tarihindenberi ruhiyatın bu safhası iki yeni taharri şubesile zenginlendi. Bunlardan birincisi tefekkür

ruhiyatı «Denkpsychologie» dir, muntazam tefekkürün kanunlarını tahlil ve izah eder. İkincisi «Gestaltungspsychologie» dir ki tamamen yeni bir ilim şubesi teşkil etmektedir. Buradaki esas fikir, bir idrakin ihsasların yan yana gelmesinden ibaret olmadığı şuurun muhtevasını teşkil eden idrakin daima tanzim edilmiş ve taazzi eylemiş bir vahdet olduğu fikridir.

Bu dört meslek haricinde başka meslekler yokmu? Şüphesiz var ve bunların mevcudiyeti de ruhiyatta buhran hissini bir kat daha kuvvetlendiriyor. Meselâ, tecrübî ruhiyatın muhtelif şekillerinden sarfı nazar, «Freud» ün ortaya koyduğu «psychoanalyse» tetkiklerini zikredebiliriz. *Adle-*

r'in ferdî ruhiyatı «Individualpsychologi» da bununla murtabattır. Bu son iki meslekte esas gaye ilim değil, belki amelî muvaffakiyetlerdir. Meselâ asabî tezahuratın tedavisi istenmektedir.

Bu resmi geçitten bizde hasıl olan intiba nedir? Eminiz ki ruhiyatın şimdiki buhranı bir inhi-lâl ve inhitat buhranı değil, belki bir inkişaf ve tarakki buhranıdır. Yarım asır evvel ruhiyatta usul birdi, şimdi ki meslekler arasında görülen tazat yoktu. Fakat şimdi ilmimiz daha zengindir, ve birbirine yabancı, hatta düşman gözükken bu usullerin yekdigelerini tamamladıkları bir gün elbette ilerde gelecektir.

MEHMET İZZET